

העלים מותרים, ומשום שהגידולים אינם מן הבצלים אלא מקרקע של שמינית, ובאותם עלים ודאי רבו הגידולים על עיקר הבצל המעורב בהן, והם מבטלין אותו.

למימרא הרי מוכח **דגידולי היתר מעלין את האיפור**, ואין אומרים: אדרבה יימשכו הגידולין אחר העיקר ויהיו אסורין כמותו.⁽⁸⁾

ורחינן: **ודילמא** עוסקת המשנה בבצלים **מדוכנין** [שדך ושחק את הבצלים], שהם גרוועים ואין הם מושכים את הגידולין להיות כמותם.

אלא מן הדא תפשוט את ספיקו של ישמעאל איש כפר ימא; **דתניא**:

המנכש מלקט עלים יתירים עם הכותי נח-ב **בחפיות** הנטועות בקרקע [כגון לוף שום ובצלים שאין זרען כלה].

הרי זה **אוכל מהן אכילת עראי** כשאר טבל שלא "הוקבע" למעשר.⁽¹⁾

ומעשרן ודאי, אם לוקח מהן מן הכותי⁽²⁾ הרי הוא מעשר אותן בתורת ודאי, כי ודאי

העיקר, ושמא יש בו הרבה עיקר ואינו מתבטל; וכן היא משמעות לשון הר"ן.

1. א. טבל שלא "הוקבע" למעשר על ידי אחד מהדברים הקובעים למעשר כגון "מירוח בכרי" [ראה ר"ן לקמן נט ב ד"ה טבל], הרי זה אוכל ממנו אכילת עראי, אבל אם "הוקבע" למעשר על ידי אחד מהדברים ה"קובעים" למעשר, הרי זה אסור לאכול מהטבל אפילו אכילת עראי.

ב. ביאר הר"ן: ולא חיישינן שמא קודם שזרעם הכותי הוטבלו [כלומר: שמירחם בגורן ונתחייבו הבצלים במעשר, ונאסרו אף באכילת עראי]; דכיון דמעשר דידהו מדרבנן בעלמא הוא [שמעשר ירק אינו אלא מדרבנן], לא חיישינן להכי; ועוד דכיון דקים לן בהאי כותי שלא עישר, כדקתני "ומעשרן ודאי", מסתמא לא באו לידי גורן מחסיות אלא בשביל מעשר, [כלומר: וכיון שהכותי לא מעשר, מסתמא לא הביאן לידי גורן להתחייב במעשר].

2. על פי הרא"ש; והיינו, שאין הנידון כאן על אכילה שאוכל המנכש באותה שעה, אלא אם בא ישראל ליקח מן הכותי מאותן חסיות הרי הוא מעשרן ודאי, וזה הוא שכתב הר"ן שהכותי ודאי

8. לשון הר"ן הוא: "וכנגדן למוצאי שביעית מותרין, משום דבעלין הללו ודאי רבו גידולין על עיקר הבצל המעורב בהן".

והנה עלים אלו הרי ודאי גידולים הם, ומכל מקום כתב הר"ן שמותר לאוכלם רק משום שרבו גידולין על עיקר הבצל המעורב בהן, ונראה מדבריו, שכשהבצל מגדל עלים יש באותן עלים עיקר הבצל שהוא אסור מעיקר הדין, ועוד יש בו גידולין ממש שדינם תלוי בסוגייתנו אם הגידולין אסורין, [וכעין זה נראה בר"ן בעמוד ב בד"ה למוצאי].

ב. לכאורה צריך ביאור: והרי אדרבה תיקשי, אם אין הגידולין נמשכין אחר העיקר, למה כשהוריקו העלין הבצלים אסורים, והרי אף שזה הוכחה שהם צמחו מן הבצלים האסורים עצמן, הרי הגידולין אינם נמשכין אחר העיקר, ואם כן יבטלו את העיקר האסור! ? וראה בזה ב"קהלות יעקב" הנדמ"ח סימן לו ד"ה וצריך.

ולכאורה לפי מה שנתבאר באות א, יש מקום לפרש, שרק באופן שידוע לנו שהגידולין צמחו מהקרקע ולא מהבצלים עצמם, אז פשיטא לן שבתוך אותם גידולין אין עיקר הבצל אלא מעט, וודאי שנתבטל, אבל אם צמחו העלים מהבצלים עצמן, אז לא פשיטא לן שרבו הגידולים על

לא עישרן הכותי.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אם מנכש הוא עם ישראל החשוד על השביעית ויש לחוש שנטע בשמינית חסיות של שביעית, (3) **למוצאי שביעית מותר**, כלומר: מותר הוא לאכול את אותם העלים שצמחו בשמינית, דודאי גידוליהן רבין על עיקר איסור המעורב בהן. (4)

למימרא, הרי מוכח, דגידולי היתר מעלין את האיפור שהרי בבצלים אנו עוסקים שהזרע לא כלה, ואין הם אסורים משום שהם נמשכים מן העיקר; ונפשט ספיקו של ישמעאל איש כפר ימא.

ומקשה הגמרא על הראיה: **ודילמא** עוסקת המשנה **בדבר שזרעו כלה**, ובאלו הרי פשיטא שהגידולין מותרין!?

ומיישבת הגמרא: **הא תניא** בכרייתא המפרשת את המשנה: **אלו הן חסיות, כגון: הלוף השום והבצלים**, וכל אלו אין זרען כלה.

וואכתי מקשינן על הראיה: **ודילמא** עוסקת המשנה **בחסיות מודוכנין**, שבאלו אין הגידולין נמשכין אחר העיקר שאינו חשוב, וכדלעיל!?

ומיישבת הגמרא: הרי חשוד על השביעית קתני במשנה, והחשוד אינו טורח לדוך אותם קודם שיטעם בקרקע.

ואכתי מקשינן: **ודילמא** לא התירה המשנה אלא **בתערובת**, כשנתערבו מאליהן אחר כך בחסיות אחרות!?

ומשינינן: הרי **"המנכש" קתני**, משמע שהוא תולש מן הקרקע ואוכל, ולא נתערבו בינתיים.

ומאחר שנפשט ספיקו של ישמעאל ממשנה זו, ולמדנו שאין הגידולין נמשכין אחר העיקר, אם כן **לימא תיהוי תיובתיה דרבי אבהו** משמיה דרבי יוחנן, ותיובתא דרבי יונתן לעיל נו ב, שהם סוברים: הגידולים נמשכין אחר העיקר!?

אמר רבי יצחק: לא תוכיח ממשנת חסיות שהגידולים אינם נמשכין אחר העיקר, כי **שניא שביעית** — שבה עוסקת המשנה דחסיות — **הואיל ואיסורה על ידי קרקע** שהרי אמרה תורה: **"ושבתה הארץ"**, לכן **בטילתה** — מתבטל ממנה איסור שביעית — **נמי על ידי נטיעה בקרקע**. (5)

ואין ללמוד מכאן לענין גידולין של ערלה ושל כלאי הכרם שהן אסורין — כדברי רבי

3. המפרש.

4. ראה היטב במה שנתבאר בהערה בעמוד א על הר"ן בד"ה וכןגדן.

5. ראה בלשון הר"ן נט א ד"ה מתיב, דנראה מלשונו שבמקום שאיסורן על ידי קרקע אז הגידולין מעלין את העיקר ונראה מה שכתב

לא עישרן, ואם היינו דנים על שעת הניכוש, אין צורך לזה, כי אינו יכול לעשרן במחובר, וחסיות אלו מחוברין הן כמבואר בגמרא. וההכרח לפרש שמדובר בלקחן אחר כך מן הכותי, הוא משום שאכילה תוך כדי ניכוש אינה אלא אכילת עראי שאינו צריך לעשר; ואולם ראה מה שנתבאר בזה בהערות בהמשך הסוגיא.

והשתא תיקשי: כיון דהמעשר על ידי קרקע הוא, אם כן תיבטל אותה ליטרא על ידי קרקע, ולמה חייב לעשר עליה לפי חשבון.⁽⁷⁾

אמרי בני הישיבה לתרין:

נט-א

מעשר אינו חשוב איסורו על ידי קרקע, כי דיגון [מירוח] הוא דקא גריב ליה להתחייב במעשר.⁽¹⁾

מתיב רמי בר חמא — לרבי ינאי שאמר לעיל נז ב "בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר", מפני שהגידולין מבטלין אותו — ממשנתנו:

האומר: **קונם פירות האלו עלי, קונם הן על פי, קונם הן לפי**, הרי זה אסור בחילופיהן ובגידוליהן; ואם אמר **שאני אוכל ושאני טועם, מותר בחילופיהן ובגידוליהן** —

יוחנן ורבי יונתן — היות ואלו אין איסורן על ידי קרקע, שהעלה חסרון זמן גרם לה, וכלאי הכרם התערובת הוא שגרם לה.

ומקשה הגמרא על כך: **והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע**, ובכל זאת אינו בטל על ידי קרקע —

דתניא: ליטרא מעשר טבל [שלא הופרש ממנה תרומת מעשר] **שזרעה בשביעית בקרקע, והשביחה והרי היא כעשר ליטרין.**

הרי אותה ליטרא חייבת עדיין **במעשר** כלומר: במעשר מן המעשר.

ובשביעית, כלומר: שצריך לבער את הכל קודם זמן הביעור.

ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר ⁽⁶⁾ **לפי חשבון**, שהליטרא בלבד חייבת, אבל מה שגדל בשביעית פטור הוא מן המעשר, שהרי פירות שביעית הפקר הן.

הגידולין, ואפשר שיעשר מן הגידולין ולא מן העיקר, ונמצא מעשר מן הפטור על החיוב; וכן מבואר בדברי הר"ן לעיל דף נז סוף עמוד ב, וכפי שצויין שם בהערות.

7. משמע מדברי הגמרא בקושייתה ובתירוצה, שאם אין המעשר איסורו על ידי קרקע אז לא קשיא לרבי יוחנן ורבי יונתן, ולכאורה לשיטת הר"ן שלדעת רבי יוחנן ורבי יונתן הגידולין נמשכין אחר העיקר והם אסורים כמותו, אם כן תיקשי בהיפוך: למה רק הליטרא חייבת ולא כולה?!

1. צריך ביאור: הרי אנו דנים שיתבטל ממנה שם מעשר ולא חיוב מעשר, ואם כן היה לגמרא לומר "מעשר קריאת שם הוא דקגרים לה"?!?

הרשב"א כאן]; ולכאורה צריך ביאור, שהרי לפי שיטת הר"ן אין אנו דנים אם הגידולים מבטלין את העיקר, דזה הוא פשיטא שאם הגידולין מותרין הרי הן מבטלין את העיקר, אלא הנידון הוא על הגידולין עצמן אם דינם כהעיקר, ואם כן מה יועילנו הסברא שאיסורו על ידי קרקע שהיא סברא לבטל את העיקר, כיון שאנו דנין שהגידולין עצמן יהיו אסורים?! וראה היטב מה שכתב ב"קהלות יעקב" הנדמ"ח סימן לה אות ב בגדר ענין זה, אלא שצריך תלמוד מלשון הר"ן הנזכר.

6. אבל מן התערובת לא יעשר, היות והתוספת פטורה מן המעשר, הוה ליה מן הפטור על החיוב, ר"ן. ומבואר מדברי הר"ן שאין העיקר מעורב בכל